

שקלים ג

משה שווערד

1. תפארת ישראל - יכין מסכת שקלים פרק א

(ו) הרבים. שגומרין דיני ממונות ונפשות וחייבי מלקיות, ופדיית ערכין וחרמין, והקדשות, והשקאת סוטה, ושריפת פרה, ורצועת עבד, וטהרת מצורע, ופותחין בורות לשתיית הקיץ, וכל הדברים הללו אם היו תלוין, ב"ד מזדרזין להשלימן עד אותו יום מדקרום לסוף שנת התורה:

2. ריטב"א על מסכת מועד קטן דף ב/א

ויש תימה קצת היאך קטני בצרכי רבים השקאת סוטה וטהרת מצורע ורציעת עבד עברי ופריקת מעל מעל האימום. וי"ל דלא דק ואידי דקטני מילי דמתעבדן ע"י אחרים ובלא שכר פעולה נקט נמי הך בהדיהו ... וכן דעת הרמב"ם ז"ל והוא ז"ל כתב בכאן דנין דיני ממונות במועד ומי שלא קבל עליו את הדין משמתין אותו. וי"ל דלדבריו ז"ל אנן לא קבעינן זמנא לכתחלה מפני בעל דינו אבל אם הסכימו שניהם לבא לדין אותו ומותר.

3. המאירי על מסכת שקלים פרק א משנה א

ועושין כל צרכי הרבים פרושו בתלמוד המערב אלו הן צרכי רבים דנין דיני ממונות ודיני נפשות ודיני מכות כלומר שמתוך שהוא קרוב לסוף השנה היו בית דין מעיינין ומחפשיין בדברים אלו לזרו ולמהר בהשלמתם שתכלה שנה עם עונשיה וכן פודין ערכין וחרמין והקדשות כלומר שהיו בודקין ומעיינין בעניני הקדשות וערכין וחרמין לפדות את ההקדשות ולגבות הערכין והחרמין מן המחוייבין שיהא הכל נגבה עם תרומת השקלים לבדק הבית וכן משקין מי סוטה ורוצעין עבד עברי ומטהרין את המצורע כלומר שמזרזין בכל אלו לעשותן מט"ו באדר ומפרקין את המנעול מעל המים כלומר שהבורות שנתמלאו מים בימות הגשמים שהיו מוחזין שלא להיות אדם שואב מהן ומחסרין בימות הגשמים מיום זה ואילך מפקירין אותם לשנות מהן כל ימי החמה:

4. ספר חתם סופר על מסכת גיטין דף לו/ב

מנין שהפקר ב"ד הפקר וכו'. קמאי אמרו דלמאן דמפיק מעזרא לא מוכח אלא שיהיה הפקר אבל שיהיה יכולת ביד חכמים להקנות לאידך לא ולמאן דמפיק מאלה הנחלות מוכח דיכולין להקנות ונפקא מיניה אי הוה קנין דאורייתא ממש עמ"ש בחידושי בתוס' ר"פ לולב הגזול. ונ"ל דדרשה מהאבות מנחילין לכל מי שירצו היינו למאי דקיי"ל כריב"ב ב"ב ק"ל ע"א אבל לרבנן התם גם האב אינו יכול להנחיל למי שירצה וא"כ פלוגתא דתנאי ...

5. רש"י סנהדרין דף יב/א

לא בשביעית - לפי שמאריכין עליהן איסור עבודת קרקע:
ולא במוצאי שביעית - בשמינית, לפי שכלה הישן מאריכין עליהן איסור החדש:

6. רמב"ם יד החזקה - הלכות קדוש החדש פרק ד

(טו) אין מעברין את השנה בשנת רעבון שהכל רצים לבית הגרנות לאכול ולחיות ואי אפשר להוסיף להן זמן לאסור החדש ואין מעברין בשביעית שיד הכל שולטת על הספיחין ולא ימצאו לקרבן העומר ושתי הלחם ורגילין היו לעבר בערב שביעית:

7. יד רמה על סנהדרין דף יב/א

ומפורש בירושלמי כי הטעם שאין מעברין בשביעית מפני החדש שמוספין בה שלא לפטרו מן המעשר, ואמרו בלשון הזה עד כדון שביעית מוצאי שביעית מנין, אמר ר' בון שלא לרבות באיסור חדש, ויש מפרשיין אין מעברין בשביעית מפני שיד הכל שולטת על הספיחין ולא ימצאו לקרבן העומר ושתי הלחם, ומאחר דמפרש טעמא דמילתא בירושלמי על כרחין מחייבין למיסמך עליה. ואיכא דמקשו הכא בשלמא ירק איכא למיחש לגושיהן שהרי עוקרין אותו עם השרשין, אבל תבואה שנקצרת וגורת בגורן מאי איכא למיחש לגושיהן, ולא ידענא מאי קא קשיא להו דהא ודאי אע"ג דנקצרת וגורת בגורן לא סגי'א דלא משתייר בהו עפר פורתא, ואיכא למיחש דילמא איכא לצרופי בחותם המרצופין, כל שכן במקום שנהגו לעקור כדתנן בפרק המקבל (קג) מקום שנהגו לקצור יקצור לעקור יקעור:

8. ספר מנחת חינוך - מצוה קה - אות ב

[ב] ומבואר בשקלים פ"א מ"ג ובר"מ פ"א ה"ט, דממשכנין על השקלים, ובודאי אם אינו רוצה ליתן כופין אותו עד שתצא נפשו ככל מצוות עשה שבתורה. ומסופק אני אם זה ככל חוב ויש עליו שיעבוד נכסים גם כן, והוא לה מלוה הכתובה בתורה ונחתנין לנכסיה, אי אמרינן שיעבודא דאורייתא, או דמלוה הכתובה בתורה להרבה פוסקים שיעבודא דאורייתא אף שלא בפניו, או אם נשתטה לאחר שהגיע זמן החיוב, או מת והניח אחריות נכסים, דגובין מנכסיו דנכסי אשתעבד, או דילמא דאין עליו שעבוד נכסים, כמו רבית, עיין בראשונים ואחרונים [בבא מציעא ס"א ע"ב]. א"כ בפניו ודאי נחתנין לנכסיה, לא מתורת שעבוד רק בתורת כפיה, כמו שכתב רמב"ן בבא בתרא בפרק גט פשוט קע"ה ע"ב, דכמו שכופין גופו נחתנין לנכסיה דהוא לה גם כן כפיה, עי"ש, אך נפק"מ שלא בפניו או נשתטה או מת דליתיה בתורת כפיה, אי יש שעבוד נכסים נחתנין לנכסיה, ואי אין שעבוד נכסים

לא נחתנין. ועיין קצות החושן סי' ר"צ סק"ג, לפלג בצדקה אי יש שעבוד נכסים, והא נמי צריך עיון. והסברא נותנת דיש שעבוד נכסים, דהוי מלוה הכתובה בתורה כמו פדיון הבן, אך לא ראיתי לר"מ שיביא דין שלא בפניו או מת. ועיין מחנה אפרים הל' צדקה סי' א', ובחומ"מ סי' ל"ט [ס"א], ובמשנה למלך פ"ד ממלוה ה"ג לענין רבות באריכות:

9. שו"ת רע"א - קמא - סימן ט

גם לא מצינו דעשה ששה בכל קודם לעשה שאינה שוה בכל והרי בברכות [דף כ"ז] ה' לפניו שני תפילות מנחה ומוסף מנחה קדים דתדיר, ולא נקוט הטעם דמנחה שוה בכל דנשים חייבות בתפילה ומוסף אינה שוה בכל, **דלכאורה נראה דנשים פטורות מתפילת מוסף כיון דנשים לא היו שוקלות אין להם חלק בקרבנות ציבור** וכ"מ בת' בשמים ראש ס' פ"ט ע"ש:

10. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצד סעיף א

<א> חייב (א) כל אדם * (ב) ליתן לפחות (ג) א [א] שתי מתנות * לשני עניים. הגה: * י"א שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר; ומאחר ששלשה פעמים כתוב תרומה בפרשה, יש ליתן ג' (מרדכי ריש פ"ק דיומא); ויש ליתנו (ד) ב בליל פורים קודם שמתפללים מנחה (מהרי"ל), וכן נוהגין בכל מדינות אלו; * ויש ליתן ג' חצאים גדולים במדינות אלו, כי אין מטבע ששם מחצית עליה מלבד זו; ובמדינות אויטרייך יתנו ג' חצי וויינ"ר, שנקראו ג"כ מחצית, וכן לכל מדינה ומדינה; [ב] **ואין חייב ליתנו רק מי שהוא (ה) מבן עשרים ולמעלה, ויש אומרים שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחצית אלו, ואין נוהגין כן.**

11. משנה ברורה סימן תרצד

(ה) מבן כ' ולמעלה - זהו [ד] לדעת ר"ע מברטנורא **אבל התו"ט כתב שהפוסקים חולקים וס"ל דמבן י"ג ולמעלה שהוא בכלל איש חייב במחצית השקל וא"ר כתב דכל זה רק מדינא** אבל המנהג הוא ליתן אפילו בעד בניו הקטנים ואשה מעוברת בעד ולדה [ה] איתא במשנה כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק:

12. ספר שער המלך - הלכות שקלים - פרק א הלכה א

תו"ק מהא דתנן במשנה ה', אע"פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים, אם שקלו מקבלים מידם, ופירש הרע"ב (לשם) [שם], ובלבד שימסרום לצבור לגמרי, כי היכי דלא ליהוי קרבן צבור קרב משל יחיד, יע"ש, **והשתא קשה, דכיון דקי"ל דקטן אינו מקנה לאחרים דבר תורה עד שיגדיל ויביא שתי שערות**, כמבואר פרק כ"ט מהלכות מכירה [ה"א], **אם כן היכי מהני בהו מסירה לצבור, סוף סוף מדאורייתא נמצא קרבן צבור קרב משל יחיד, ובהדיא כתב רבינו ז"ל פ"ח מהלכות לולב [הלכה י'] דאין נותנין אותו לקטן, שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים דבר תורה, ונמצא שאם החזירו לו אינו מוחזר, ע"ש, וא"כ ה"נ דכוותא, אע"ג דמתקנת חכמים נמצא קרבן צבור קרב משל צבור, מ"מ כיון דמדאורייתא לאו בר הקנאה הוא, נמצא דבר תורה קרב משל יחיד, ולא מהני, דומיא דלולב, ובשלמא לדעת הרע"ב דס"ל דפחות מבן עשרים פטור משקלים, איכא למימר דמתני' דקתני אם שקלו מקבלין מידם מיירי בקטנים שהביאו ב' שערות, אכן לדעת רבינו והרמב"ן קשה. שבת וראה שאף לדעת הרע"ב קשה, שהרי בירושלמי [הלכה ד'] אוקמוה למתני' הלזו דדייקינן מינה הא לתבוע אין תובעין, בקטנים שלא הביאו ב' שערות, ואפילו הכי קתני שאם שקלו מקבלים מידם. והנראה ליישב דהכא שאני, דמן התורה אפילו בלא מסירה לצבור מהני, ואין כאן חשש דנמצא קרבן צבור קרב משל יחיד, משום דכיון דרובן של שקלים מבני חיובא נינהו, בטלים הם ברוב, אלא משום דמטבע חשיב ולא בטיל הוא דבעינן שימסרם לצבור, וכבר ידוע מ"ש הרשב"א בתורת הבית, דכל הדברים שאין להן ביטול הוא דוקא מדרבנן, דמן התורה הכל בטל ברוב, חוץ מאיסור ניכר, ומ"ש התוספות בסוף מעילה [כ"א ע"ב ד"ה פרוטה] דמטבע חשיב ולא בטל מדאורייתא, הם דברים תמוהים, וכבר עמד בזה הרב מל"מ פ"ז דהלכות מעילה דין ו', ואם כן כיון דאין איסורו אלא מדרבנן, אמרינן בהו דמהני מסירה לצבור אע"ג דאין הקנאתו אלא מדרבנן, דאתי תקנתא דרבנן ומפיק איסור דרבנן, משא"כ בההוא דלולב, דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא, כן נ"ל נכון וברור:**

13. ספר קצות החושן סימן רלה ס"ק ד

...ומשום דהפקר ב"ד הפקר, א"כ ה"נ כיון דקנה הקטן ליהוי מדרבנן, תו לאו דאב הוא מן התורה ולא מצי אב לשחררה. וכן נראה מוכח מהא דתנן שקלים (פ' א משנה ה) אע"פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אם שקלו מקבלין מידם. וכתב ברטנורא ובתנאי שיסרום לצבור לגמרי, כי היכי דלא ליהוי קרבן צבור קרב משל יחיד ע"ש. **והיכי מצי קטנים מסרי לצבור יפה הא פעוטות אין מתנתן אלא מדברי סופרים והרי מן התורה אין כאן מתנה לצבור ונמצא קרבן צבור קרב משל יחיד, אלא ע"כ כיון דמדרבנן הוי קנין מהני נמי לדאורייתא...**

14. ספר מנחת חינוך - מצוה קה - אות א

... והנה הר"מ כאן פ"א ה"ז, כתב דקטנים פטורים, מבואר כמו בכל התורה כולה דקטן היינו שלא הגיע לשלש עשרה שנה, או אפילו בן שלש עשרה שנה ולא הביא שתי שערות, כמו בכל התורה, אבל אם הוא בן שלש עשרה והביא שתי שערות דהוא גדול לכל התורה, כאן נמי הוי גדול וחיובי במצוה זו ככל המצוות. אבל הרב המחבר כתב מבן עשרים שנה ומעלה וכו', דעתו דפחות מבן עשרים אף שהוא גדול אינו חייב במצות עשה זו. וזה ג"כ דעת הרע"ב פ"א משקלים מ"ג. ודעת הר"מ אינו כן כמו שנתבאר. ... ובשער המלך הנ"ל הקשה להר"מ דקטנים דפטורים היינו קודם בני שלש עשרה, והיאך מבואר במשנה פ"א מ"ה דנשים וכו' וקטנים אם נתנו מקבלין מהם, ועל כרחך צריכים למסור לציבור כמו שכתב הרע"ב, דא לאו הכי קרבן צבור קרב משל יחיד, והיאך מהני הקנאת קטן, הא קיימא לן קטן אקניי לא מקני, ורק מדרבנן בהגיע לפעוטות, עיין חו"מ סי' רל"ה ס"א, ולהסבירם דאין קנין דרבנן מועיל לדאורייתא, עיין אבן העזר סי' כ"ח ס"ג, אם כן מאי מהני מסירתו לציבור, הא מדאורייתא קרבן צבור קרב משל יחיד. וכן הקשה קושיא זו בקצות החושן סי' רל"ה סק"ד. ובשער המלך תירץ דמן התורה בטלי השקלים ברוב של צבור דחד בתרי בטל, ומטבע חשוב ואינו בטל הוא רק מדרבנן, ומדרבנן מהני מסירתו, ע"ש. אך קשה הא מן התורה לא בטל, דקיימא לן ממון בעלים אינו בטל, עיין סוף ביצה ל"ח ע"ב הרי שנתערב וכו'. ובאחרונים תירצו בזה קושיית תוס' סוף מעילה כ"א ע"ב ד"ה פרוטה, דפרוטה בכיס זה הקדש, א"כ מן התורה הוי ליה ממון הקטנים ואינו בטל. שוב ראיתי באבני מלואים סימן כ"ח ס"ק ל"ג, הביא דברי השער המלך והקשה קושיא זו. ולפי מה שנתבאר, קטן פחות מפעוטות וכן השוטה, שאין ממכרן ממכר אפילו מדרבנן ואין הקדשן הקדש, א"כ אפילו נתנו אין מקבלין מהם, כיון דאי אפשר למסור לציבור. וחרש פטור גם כן ממצוה זו, כמו בכל התורה דחרש שוטה וקטן פטורים מכל המצוות, ומהני נתינתו אם בודקין אותו, עיין חו"מ סי' רל"ה ס"ז. ...